

Bron: Leeuwarder Courant 1942-03-14 - Deel-I
Bron: Leeuwarder Courant 1942-04-04 - Deel-II
Bron: Leeuwarder Courant 1942-04-23 - Deel-III

LANDBOUWKRONIEK ¹

Het verwerken van melk van z.g. „Losse leveranciers” door coöp. zuivelfabrieken.

Een coöperatieve vereeniging heeft blijkens de formuleering van de „Wet op de coöperatieve vereenigingen” ten doel de bevordering van de stoffelijke belangen der leden. De opzet van de coöperatie is dus, dat haar werkzaamheid zich beperkt tot de behartiging van de belangen van hen, die als lid zijn togetreden. Dit ligt trouwens ook reeds opgesloten in den naam. „Coöperatie” beteekent in het Nederlandsch vertaald niet anders dan „samenwerking”. En het is zonder meer duidelijk, dat daarom onder de eigenlijke „coöperatie” slechts de leden kunnen zijn begrepen.

Nu heeft de wetgever toch de mogelijkheid niet willen uitsluiten, dat de coöperatieve vereeniging haar werkzaamheid verder uitstrekt. Bepaald is namelijk, dat een vereeniging, welke overigens aan de vereischten van een coöperatieve vereeniging voldoet, haar karakter niet verliest, indien de statuten haar veroorloven haar werkkring tot derden uit te strekken. Dit is dus een mogelijkheid die niet buitengesloten is. Het normale is dat de coöperatieve vereeniging het terrein harer activiteit niet verder uitbreidt dan tot haar leden.

Hoe is het dan te verklaren, dat een deel van onze coöperatieve zuivelfabrieken er toe is overgegaan van den normalen regel af te wijken?

Er is een tijd geweest, dat een niet onbeduidend deel der veehouders er bezwaar tegen had om lid te worden van een coöperatieve zuivelfabriek, maar toch wel bereid was er de melk te leveren. De redeneering die voor de hand lag en die ook werd toegepast is nu, dat men zulke veehouders in staat moest stellen de melk te leveren zonder lid te worden. Men had dan toch wat: de grondstof die in voldoende mate noodig is om een normale bedrijfsexploitatie mogelijk te maken. Zonder dat zou misschien de melkaanvoer gevaar lopen, het onkostencijfer per kg verwerkte melk dus stijgen en de uiteindelijke melkprijs gaan dalen. En dat zou weer een reden kunnen zijn, om de toevloeiing van leden te verhinderen. Genoeg reden dus om melklevering door z.g. „losse leveranciers” toe te staan.

1 Deze Landbouwkroniek(en) werden geschreven begin 1942 – midden in WOII. De vaste kroniekschrijver – A. Rauwerda. had in december 1940, (inmiddels 80 jr.) na 44 jaar afscheid genomen, „wegens gezondheids redenen”. De nieuwe „Landbouwkroniekschrijver” was een driemanschap, Één daarvan - die veehouderij en zuivel behandelde - ondertekende met A. N. Op 23 december 1943 was de laatste „Landbouwkroniek” !

Hoe was het te verklaren, dat men bezwaren had om toe te treden als lid van een coöperatieve zuivelfabriek? Het is voorgekomen - en die tijd ligt nu alweer ver achter ons - dat ook in ons gewest sommige coöperatieve vereenigingen groote financieele moeilijkheden hadden. Dit was vooral het geval bij vereenigingen, die tijdens den vorigen oorlog tot stand kwamen en die na het verdwijnen der oorlogsomstandigheden - of voordien al - hun einde vonden. Ook in den begintijd der landbouwcoöperatie, toen de contróle op het beheer nog onvoldoende was geregeld en er nog weinig inzicht in en ervaring met de financiering van dezen bedrijfsvorm was, zijn, vooral buiten Friesland, teleurstellingen niet uitgebleven. En dit alles heeft niet nagelaten zijn invloed te doen gelden op de mate van genegenheid die een deel der veehouders voor de coöperatieve zuivelfabrieken - en ook voor andere coöperatieve vereenigingen op landbouwgebied - ging koesteren. Voor deze indertijd onder een deel der veehouders levende stemming heeft men wel het woord „coöperatie-schuwheid” gebruikt.

Dat wat de oorzaken van het optreden van het z.g. „losse leveranciersstelsel” in Friesland betreft.

Volledigheidshalve willen wij nog vermelden, dat het soms voorkomt, dat de fabriek het gewenscht acht sommige melkleveranciers niet als lid aan te nemen. Zoo zijn er streken in ons land, waar vele fabrieksarbeiders een koe houden en de melk daarvan aan een coöp. fabriek leveren. Staat zulk een fabriek midden in een industriegebied waar dit het geval is, dan zouden deze fabrieksarbeiders de meerderheid in de ledenvergaderingen kunnen krijgen, wat voor een juist beheer niet gewenscht moet worden geacht. En waar deze arbeiders zich geen boer gevoelen en geen verdere wenschen hebben dan dat ze voor hun melk een behoorlijken prijs krijgen, is daar de situatie ontstaan, dat vele „losse leveranciers” aan de fabriek zijn verbonden. En dat brengt in zoo'n geval voor het voortbestaan der vereeniging in het geheel geen bezwaren met zich mede.

Welke afmetingen heeft het stelsel van het aannemen van losse leveranciers aan coöp. zuivelfabrieken nu in ons land genomen?

Het heeft in 't algemeen den grootsten omvang aangenomen in streken waar de coöp. industrie procentsgewijs het minst sterk is vertegenwoordigd. Maar ook de instelling van de veehouders speelt een rol. De aanleg van den boer in de eene streek van het land is veel meer individualistisch dan in de andere. En in streken waar de veehouder individualistisch is aangelegd is zijn geschiktheid om coöperator te zijn het geringst.

Zoo is de Hollandsche consumptiemelker een man, die van coöperatie geen kaas heeft gegeten. De landbouwcoöperatie is in ZuidHolland al zeer weinig tot ontwikkeling gekomen. En de vereenigingen die toch nog gekomen zijn, hebben een zware concurrentie op moeten nemen met andere bedrijfsvormen. Het gevolg is dat de Zuid-Hollandsche Coöp Zuivelfabrieken per lid bijna twee „losse leveranciers” kennen.

In Groningen is de situatie weinig beter. De Groninger boer is van geheel anderen aanleg en allure dan de Friesche. Hij is meer individualistisch aangelegd, wat wellicht mede een gevolg is van het feit, dat hij doorgaans, hetzij op een eigen bedrijf hetzij op een bedrijf waarop het bekleemrecht ligt, woont en tevens daarvan dat hij financieel veelal onafhankelijk is.

De Groninger doet zijn zaken gewoonlijk liever zelf dan in samenwerking met anderen. Maar als hij dit laatste doet, doet hij het grootscheeps. In den vorigen wereldoorlog werd in Groningen menige coöperatie in grooten stijl, maar op een weinig gezonde basis opgezet, zoodat de slechte gevolgen en daarmee de coöperatie-schuwheid van de volgende generatie niet uitbleven. En zoodoende telt ook de Groninger zuivelcoöperatie meer dan de helft „losse leveranciers”.

In Noord-Holland, dat in of op den zelfkant ligt van het consumptiemelkgebied, is de toestand iets, maar niet zooveel gunstiger. In de overige gebieden is de situatie minder zorgwekkend. Limburg heeft practisch slechts leden en ook in Brabant, Gelderland en Overijssel is de toestand gunstig. In Drenthe kennen de meeste fabrieken nauwelijks niet-leden. Een enkele groote kent het bovenbesproken verschijnsel arbeider-koehouders die men liever niet op de ledenlijst ziet.

Wat ten slotte Friesland betreft, ook hier is bij de meeste fabrieken de toestand niet verontrustend. Ongeveer de helft der fabrieken kent „losse leveranciers” en, naar ons uit informatie bleek, ligt het percentage over de geheele provincie gemiddeld tusschen 7 en 8 pct. Er zijn evenwel fabrieken waar dit cijfer aanmerkelijk wordt overschreden, vooral in het Noord-Oosten van de provincie.

Reeds in 1917 meende men dit euvel overwonnen te hebben, zooals blijkt uit een jaarverslag van den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland waar in staat: „*De bestrijding van het losse leveranciersstelsel zal weldra tot het verleden behooren, omdat het nog slechts sporadisch voorkomt*”. Evenwel is dit een vrome wensch geweest, want nog steeds zijn er fabrieken, die het klaarblijkelijk niet zonder de leveranciers kunnen bolwerken.

In 1937 is de toestand zoo, dat van de 80 coöp. fabrieken 32 uitsluitend melk van leden verwerken. Van de overige zijn er 18 fabrieken, die 5 pct. of minder melk van losse leveranciers ontvangen en 25 die 10 pct, of meer leveranciersmelk verwerken.

In 1936-1937 leverden ruim 16.500 boeren melk aan de coöp. fabrieken, waarvan 9% pct. losse leveranciers zijn. Voor de jaren 1937-1938 bedraagt dit percentage 8.9 pct., 1938-1939 8.8 pct., 1939-1940 8 pct. en 1940-1941 7.6 pct. Voor 1940-'41 bedraagt het totaal aantal leden 15.390 en het aantal leveranciers 1275, voor 1939-1940 bedragen deze aantallen 15.183 en 1348. In dit jaar blijkt het aantal koeien der leveranciers slechts 6 pct. van het totaal der leden en leveranciers te bedragen.

Zoo valt er dus een geleidelijke terug gang te constateeren, die, naar wij hopen, in de komende jaren voortgang zal vinden. Een volgenden keer iets over de gevolgen van het „losse leverancierstelsel” en over de wijze waarop de bezwaren zoo veel mogelijk kunnen worden afgewend.

A N.

LANDBOUWKRONIEK

Het verwerken van melk van z.g. „Losse leveranciers” door coöp. zuivelfabrieken.

In ons vorig kroniekje over dit onderwerp zagen wij, dat een coöp. vereeniging van huisuit slechts leden kent, maar dat een deel onzer coöp. zuivelfabrieken van dezen regel afweek en „losse leveranciers” aannam.

We stelden verder vast, dat de oorzaak daarvan indertijd lag in een verschijnsel dat bij sommige - vooral jongere - veehouders werd aangetroffen en dat men aanduidt met den naam „Coöperatieschuwheid”. Deze veehouders wenschten veelal wel hun melk te leveren, maar geen lid te worden, de betreffende fabrieken redeneerden: „*Liever alleen de melk dan heelemaal niets*”. En zoo was het „los-leveranciersstelsel” een feit geworden.

Ten slotte constateerden we dat Friesland met gemiddeld ongeveer 7,5 pct. „losse leveranciers” tusschen de andere provincies nog niet het slechtste figuur slaat en dat in onze provincie het verschijnsel bovendien nog afneemt.

Laten wij allereerst nagaan, welke voor het coöp. Vereenigingsleven de gevolgen zijn van het vóórkomen van het boven aangegeven stelsel. De oppervlakkige beoordeelaar zal zeggen, dat het weinig uitmaakt voor een vereeniging of zij alleen leden telt of dat er daarnaast een niet al te hoog percentage leveranciers voorkomt. De ledenvergadering toch is, binnen het raam dat de wetgeving en de statuten stellen, de hoogste macht in de vereeniging en zij bepaalt den koers van de vereeniging en kán - eveneens binnen dit raam - tevens vaststellen waaraan de leveranciers zich zullen houden.

Zelfs kan men nog een stapje verder gaan door te zeggen, dat het uitgesproken in het belang van de vereeniging is, allen die daartoe bereid zijn - dus ook hen die geen lid willen worden - in de gelegenheid te stellen melk te leveren omdat een groote plas melk de exploitatie der fabriek ten goede komt.

De werkelijkheid evenwel is minder simpel. Want ofschoon de leiding in de vereeniging blijft bij ledenvergadering, bestuur en directeur, de wenschen van de „losse leveranciers” zullen gewoonlijk niet buiten beschouwing kunnen worden gelaten. Want deze leveranciers kunnen, als het hun bij de fabriek niet bevalt - dit geldt althans in vooroorlogsche tijden - ook aan een ander gaan leveren en dan is de melk voor de fabriek verloren. Het wordt vooral bedenkelijk, zoodra de vereeniging zooveel leveranciers gaat tellen, dat zij er niet meer buiten kan. Dan

kunnen deze niet slechts met wenschen, maar met eischen komen. En dan kan de fabriek er toe komen om haar geleele bedrijfspolitiek in te stellen op het behouden van deze leveranciers! Van de autoriteit van de ledenvergadering is dan al heel weinig meer over. Het is zelfs in ons land voorgekomen, dat tengevolge van de eischen die zij stelden de leveranciers een hooger prijs voor de melk ontvingen dan de leden! Het is duidelijk dat zulk een toestand al zeer onbevredigend is. Zoo schijnt het een straf om volwaardig lid te zijn in plaats van een eer.

Ook in ander opzicht zijn de bezwaren groot van het leveranciersstelsel. De weg naar den vooruitgang is voor de vereeniging veel moeilijker te bewandelen, dan wanneer men uitsluitend leden kent. Enkele voorbeelden kunnen dit verduidelijken.

De leden wenschen hun vereeniging in korten tijd op een sterke financiële basis te plaatsen, door flinke afschrijvingen en reserveeringen toe te passen. Zij zullen daardoor tijdelijk wat minder melkgeld ontvangen, maar dat hebben ze er voor over. Telt de vereeniging veel losse leveranciers, dan kan zulk een voorneemen wellicht niet zonder meer worden uitgevoerd. Want krijgen ook zij minder voor hun melk, dan kunnen ze gaan dreigen met naar een andere fabriek te gaan. Het gevolg is dan dat de vereeniging in de uitvoering van haar voorneemens wordt bemoeilijkt.

Een ander voorbeeld. de vereeniging wenscht over te gaan tot uitbetaling van de melk naar kwaliteit.

Hij die minder zorg besteedt aan een zuivere melkwinning en een goede reiniging van het melkgerei, zal dus in het algemeen wat minder voor zijn melk ontvangen. Nu zijn losse leveranciers menschen die hun melk aan de vereeniging verkoopen, althans zoo zal het door de meesten hunner worden gevoeld. Wanneer zij de melk kwijt zijn en de prijs is goed, dan zijn er verder geen wenschen. Een lid van een fabriek dient van opvatting te zijn - helaas kan hier niet steeds gezegd worden „*is van opvatting*” - dat zijn melk in zijn fabriek wordt verwerkt en dat hij er dus belang bij heeft een goede grondstof te leveren. Een lid levert de melk niet af aan het hek van zijn boerderij, maar zijn eindproducten zijn de boter en kaas die daaruit worden bereid.

Het lid, dat zich bovendien nauwer met de vereenigingszaken verbonden gevoelt, zal dus in het algemeen meer voor de verbeteringen der kwaliteit en dus voor de uitbetaling naar kwaliteit gevoelen, dan de losse leverancier. En een besluit van de ledenvergadering om bij de betaling der geleverde melk rekening te houden met de kwaliteit daarvan, is veel moeilijker te nemen, wanneer een deel der leveranciers verklaart daarmee niet te maken te willen hebben en dat wanneer kortingen worden toegepast de melk geleverd zal worden aan een fabriek, die zoo geschikt is, dat zij de melk altijd wel wil hebben en niet zooveel drukte maakt met die kwaliteit!

Ook deze gang van zaken, die in de praktijk veelvuldig is opgetreden, bewijst dat het hier besproken stelsel ook in dit opzicht de vooruitgang kan belemmeren.

Hetzelfde zou te zeggen zijn van meerdere aangelegenheden die in het verenigingsleven van belang zijn. Wij noemen hiervan de invoering van de boerenverzekering. Ook komt men er veel eerder toe faciliteiten toe te kennen, zoals het gratis beschikbaar stellen van bussen, het toekennen van hoge opbrenggelden e.d. ook al staat men b.v. op het standpunt dat het beter en uiteindelijk voordeliger is voor de boeren, dat ieder zijn eigen bussen betaalt en verzorgt.

Maar het grootste bezwaar van het los leveranciersstelsel is, dat men er gemakkelijk mee begint maar er moeilijk meer afkomt, ja zelfs, dat het de eigenschappen heeft van een olievlek.

Als men niet consequent beperkingen stelt, heeft het systeem de neiging zich snel uit te breiden. En het is moeilijk om consequent op te treden in een zaak die op zichzelf inconsequent is.

Maar daarover een volgenden keer.

LANDBOUWKRONIEK

Het verwerken van melk van z.g. „Losse leveranciers” door coöp. zuivelfabrieken.

In ons eerste kroniekje over dit onderwerp stelden wij vast, welke de oorzaken waren van het optreden van het z.g. „los-leveranciersstelsel” en welke afmetingen dit stelsel heeft aangenomen.

In het aansluitende tweede kroniekje zetten we uiteen welke gevolgen het optreden van het stelsel heeft voor de vereeniging.

Deze bleken vooral hierin te bestaan, dat de vereeniging in het streven naar vooruitgang en bij het nemen van maatregelen die voor de vereeniging en de leden het beste worden geacht, aanmerkelijk kan worden gehinderd. Zelfs kan op den duur het karakter der coöp. vereeniging daarbij in gevaar komen. Wordt in het geheel geen moeite gedaan het ledental op peil te brengen, dan kan het aantal leden zoo gering worden, dat deze laatsten de allures van aandeelhouders krijgen en de vereeniging op een N.V. gaat gelijken, al is de rechtsvorm dan ook die der coöp. vereeniging.

Wat zou zulk een „coöp. vereeniging”, die uit enkele leden, die zich aandeelhouders gevoelen bestaat, verhinderen om tegen een goeden prijs de fabriek over te doen aan een toekomstigen eigenaar, die buiten het boerenmilieu staat? Ook in dezen heeft de geschiedenis voorbeelden getoond.

Hieruit valt te leeren, dat een coöp. zuivelbereiding, waar het „los-leveranciersstelsel” diep is ingeworteld, niet meer de garantie voor de economische zelfstandigheid van den boerenstand geeft, die de coöp. zuivelbereiding wenscht te geven.

Uit het voorgaande blijkt, dat het „los-leveranciersstelsel” niet slechts een inconsequentie in de coöperatie is, maar ook, dat het de coöperatie in zijn bewegingsvrijheid belemmert en de beteekenis die de landbouwcoöperatie heeft voor den boerenstand uitholt. Het systeem denatureert de landbouwcoöperatie, al naar de mate waarin het voorkomt, in meer of minder sterke mate.

Het „los-leveranciersstelsel” dient daarom zonder meer te worden bestreden.

Op welke wijze?

Door er de oorzaken van we te nemen. Welke zijn deze oorzaken?

In de eerste plaats lag de oorzaak zooals wij zagen in het gebrek aan vertrouwen, dat een deel der veehouders had in den financiëleen toestand, der coöperatie. Dank zij de goede ontwikkeling in dezen gedurende den laatsten tijd is er thans al zeer weinig reden meer om te twifelen aan de goede financiële positie

van onze Friesche coöp. zuivelfabrieken. Toch dienen deze fabrieken er voor te zorgen, dat zij ook nu en in de toekomst krachtig verder werken aan de innerlijke versterking van hun positie. Dit houdt in, dat de financiële positie sterk gemaakt moet worden en vooral ook dat het vereenigingsleven tot bloei komt. Een bloeiend vereenigingsleven nu is niet bestaanbaar, wanneer er niet een volledig medeleven is van de leden met het wel en wee der vereeniging. Hiernaar dient door leden en dagelijksche leiding te worden gestreefd. Het onderlinge vertrouwen wordt daarmee in hooge mate versterkt.

Dan moet er ook voldoende voorlichting zijn. De losse leveranciers moeten zoo volledig mogelijk op de hoogte worden gesteld met den gang van zaken aan de vereeniging waaraan ze leveren en waarvan ze lid behooren te zijn.

Doordat hij op de hoogte komt, zal bij den leverancier ook eerder de wensch ontstaan volwaardig lid te worden. Huisbezoek van bestuur en directeur biedt wel de beste gelegenheid om in te lichten over de zaken van de vereeniging. En ook de meelevende leden kunnen veel doen ter voorlichting.

Belangrijk is ook, dat de coöperatie zich coöperatief gedraagt. Dat wil bijvoorbeeld zeggen, dat men toont te weten, dat naast zijn coöperatie nog andere coöperaties bestaan. Dat dus niet alleen samenwerking naar binnen, maar ook naar buiten moet worden getoond. Anders ziet de buitenstaander (blijkbaar dikwijls nog beter dan de insider) tegenstellingen die hij niet kan verklaren en die zijn respect voor de coöperatie terecht ongunstig beïnvloeden.

Zoo was het langen tijd in Friesland gewoonte, dat coöperaties elkaar met melkprijzen en met jaarverslagen, beconcurrerden om de gunst van de boeren. Getracht werd dan zooveel mogelijk boeren aan zich te binden, soms desnoods ten kosten van de zustercoöperatie. Dit weinig verheffende beeld treffen wij tegenwoordig gelukkig weinig meer aan.

En we dienen er voor te zorgen, dat in de toekomst onze coöp. zuivelbereiding niet meer een beeld vertoont, waarin de onderlinge strijd een belangrijk element vormt. Is dit in orde, dan zal het in hooge mate medewerken om het respect, dat losse leveranciers voor onze zuivelcoöperatie hebben, te verhoogen.

En ten slotte: Het is ons bekend, dat niet lang geleden de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken het advies liet hooren: „Neem geen nieuwe „losse leveranciers” meer aan!” Wordt ook deze wenk ter harte genomen, dan zal ook dit in belangrijke mate medewerken om het „los-leveranciersstelsel” terug te dringen.

Resumeerende kan dus o.i. gezegd worden, dat het „los-leveranciersstelsel” o.m. kan worden bestreden door het volgende in acht te nemen:

1. De coöp. vereenigingen dienen nog verder innerlijk versterkt te worden, ook financieel.
2. Gezorgd moet worden voor een bloeiend vereenigingsleven. De band waarmee het lid zich aan de vereeniging verbonden gevoelt moet sterk zijn.

3. De voorlichting van de leden t.a.v. de zaken van de vereeniging moet uitvoerig zijn.
4. De vereeniging moet ook naar buiten zich coöperatief gedragen, zoodat het respect voor de landbouwcoöperatie in de betreffende streek ongeschokt blijft.
5. De „losse leveranciers” moeten zoo mogelijk door ze daarvoor op te zoeken, uitvoerig over de vereeniging worden ingelicht, zoodat ook zij zullen wenschen volwaardig lid te worden.
6. De fabrieken dienen geen nieuwe „losse leveranciers” meer aan te nemen. Wie zich thuis gevoelt bij de coöperatie worde lid, wie zich daar niet thuis gevoelt levere de melk liever ergens anders.

Wordt overeenkomstig deze richtlijnen gehandeld, dan zal ongetwijfeld de Friesche Zuivelcoöperatie, die in de laatste jaren steeds gezonder en sterker wordt, binnen een niet te langen tijd uitsluitend leden kennen!

A. N.